

Neljännes vastanneista haluaisi luopua lauantausulkemisesta kokonaan (taulukko 3).

Eri väestöryhmien väliset mielipide-erot ovat samansuuntaiset kuin muiden kysymysten kohdalla. Naiset ja koko väestöstä yli 50-vuotiaat, maanviljelijät sekä pienituloiset kannattavat selvästi keskimääräistä useammin ympärivuotista lauantausulkemista. Vastaavasti lauantausulkemisesta haluaisivat tuntuvasti keskimääräistä useammin luopua miehet sekä koko väestöstä alle 24-vuotiaat sekä suurituloiset.

Ruotsissa ympärivuotinen lauantausulkeminen toteutettiin vuoden 1982 heinäkuun alusta lukien. Aiheesta on Ruotsissa tehty kolme mielipidetiedustelua, yksi ennen toimenpidettä ja kaksi sen jälkeen (taulukko 3). Näyttää siltä, että suomalaiset suhtautuvat ympärivuotiseen lauantausulkemiseen ehkä hieman varauksellisemmin kuin ruotsalaiset. Kahdessa ruotsalaiskyselyssä ympärivuotinen lauantausulkeminen sai nimittäin huomattavasti laajempaa kannatusta kuin nyt Suomessa tehdyssä kyselyssä. Tuoreimman, joulukuussa 1983 tehdyn kyselyn mukaan 46 prosenttia ruotsalaisista piti toimenpidettä oikeaan osuneena. Ruotsalaiset itse korostavat, että mainitut kolme kyselyä eivät ole täysin vertailukelpoisia samasta sanamuodosta huolimatta, koska helmikuun 1983 kysely toteutettiin eri tavalla kuin kaksi muuta. Näin ollen niiden perusteella ei voitane tehdä kovin jyrkkiä johtopäätöksiä ruotsalaisten asennemuutoksista.

Kirjallisuus

Mäkelä, Klaus: Alkoholipoliittisen mielipideilmaston vaihtelut Suomessa 1960- ja 70-luvulla. Sosiaalipoliittikka 1977.

Jukka Salomaa

Tietoja vuoden 1983 anniskelutoiminnasta

Alkoholijuomien kokonaiskulutus kasvoi viime vuonna 1,1 % (100 %:n alkoholina laskettuna). Vähittäismyynti kasvoi 1,7 %, alkoholimyymälöiden myynti kasvoi 1,3 % ja keskioluen vähittäismyynti 3,0 %. Ravintoloiden alkoholijuomien myynti väheni 0,4 % ja keskiolutkahviloiden myynti 3,6 %. Koko anniskelukulutus väheni siten 1,0 %.

Anniskelu-oikeuksien myöntäminen

Tiukkaa anniskelu-oikeuksien myöntämispolitiikkaa jatkettiin edelleen kertomusvuonna. Hallintoneuvoston vahvistamien periaatteiden mukaan anniskelu-oikeuksien myöntäminen tuli rajoittaa ravintoloille, joissa anniskelun voitiin olettaa muodostuvan liikevaihdon kannalta määräväksi. Uusien hotelli- ja motelli-yksiköiden rakentamista tuli pyrkiä rajoittamaan siten, ettei uusia liikkeitä syntyisi alueille, joilla on jo riittävästi majoituspalveluja. Hotelli- ja motelli-yksiköiden ravintolat tuli rajoittaa ensisijaisesti majoitusliikkeen toimintaan liittyviin ravintolatiloihin. Etusijalle asetettiin pienet ja alan yleisin ehdoin toimivat liiketaloudellisesti elinkelpoiset, lähinnä paikallista kysyntää tyydyttävät hotellit.

Erityistä pidättyvyyttä noudatettiin ns. subventoidun lomatoiminnan piiristä esitettyjen hakemusten kohdalla. Pääasiassa kansanterveyden edistämistä varten perustettuihin ja tähän tarkoitukseen myönnettyjä avustusvaroja saaneisiin laitoksiin ei anniskelu-oikeuksia myönnetty. Vahvistettujen periaatteiden mukaan uusien oikeuksien myöntä-

minen tuli painottaa anniskelupoliittisesti suotaviin karahvivii-
nioikeuksiin. Toimivien ravintoloiden toimintaedellytysten turvaaminen tuli asettaa etusijalle uusiin yrityksiin nähden.

Uusien anniskelu-oikeuksien lisäys päätettiin rajoittaa kertomusvuonna tavanomaisten A- ja B-oikeuksien osalta noin 1 %:iin ja lajivalikoimaltaan rajoitettujen oikeuksien osalta noin 2 %:iin anniskelu-oikeuksien kokonaismäärästä. Toimivien ravintoloiden anniskelualueiden laajennukset päätettiin pyrkiä rajoittamaan noin 1 %:iin varsinaisten ravintolatilojen asiakaspaikoista laskettuna. Myöntämisperiaatteet hyväksyttiin samansisältöisinä myös vuodelle 1984.

Hallintoneuvosto käsitteli kertomusvuonna kaikkiaan 146 anniskelu-oikeushakemusta. Näistä hylättiin 82. Uusia oikeuksia myönnettiin 49 ja ennakkopäätöksiä anniskelu-oikeuksien myöntämisestä hankkeen valmistuttua tehtiin 15. Uusista oikeuksista oli A-oikeuksia 15, B-oikeuksia 6 ja lajivalikoimaltaan rajoitettuja oikeuksia 28 (Br-oikeuksia 25 ja Ar-oikeuksia 3).

Anniskelu-oikeuksia myönnetäessä kiinnitettiin erityistä huomiota perustettavien ravintoloiden sijaintiin ja siihen, miten niiden toiminta-ajatus tyydyttää väestön tarpeet. Anniskelu-oikeuksien myöntäminen painottui myöntämisperiaatteiden mukaisesti lajivalikoimaltaan rajoitettuihin oikeuksiin. Niitä myönnettiin erityisesti pienille hyväksi ruokapaikoiksi osoittautuneille ja ammattitaitoisten yrittäjien hoitamille lounas- ja erikoisruokaravintoloille.

Hallintoneuvoston päätöksen mukaan osa viime vuonna myönnettyistä A- tai B-oikeuksista oli lajivalikoimaltaan yksityiskohtaisemmin rajoitettuja Ar- ja Br-oikeuksia silloin, kun ravintolan toiminta-ajatus ja palvelutaso ei-

vät edellyttäneet täyttää lajivalikoimaa. Aikaisemminhan myönnettiin vain Br-oikeuksia karahviviiinioikeuksina. Vuoden päätyttyä oli toiminnassa 30 Ar-oikeudet saanutta ravintolaa ja 107 Br-oikeudet saanutta.

Kertomusvuonna aloitti toimintansa 45 anniskeluravintolaa ja 19 anniskelusopimusta purettiin ravintolan lopettamisen

vuoksi. Nettolisäykseksi jäi 26 anniskeluoikeutta (taulukko 1). Lisäksi 34 jo toimivan ravintolan anniskeluoikeuden laajuutta ja 20 ravintolan hintaryhmää muutettiin paremmin ravintolan toiminta-ajatusta ja palvelutasoa vastaavaksi.

Ruokaravintoloiden määrä lisääntyi viime vuonna eniten myöntämisperiaatteiden mukai-

sesti (taulukko 2). Näiden ravintoloiden keskimääräinen koko on selvästi pienimpiä samoin kuin olutravintoloiden ja kortteli- ja kantapaikkojen. Erityishintaryhmään kuuluivat lähinnä kaupunki- ja kokoushotellit. Ylemmän hintaryhmään kuului hotellien lisäksi pääasiassa A-ruokaravintoloita ja viihderavintoloita. Perushintaryhmään sijoittuivat karahviviiiniruokaravintolat, olutravintolat sekä kortteli- ja kantapaikat.

Omistajaryhmittäin tarkasteltuna (taulukko 3) yksityisten sekä yhdistysten ja kerhojen omistamien ravintoloiden määrät lisääntyivät viime vuonna. Yksityiset ovat lisänneet osuuttaan anniskelusopimuksista kahdeksan prosenttiyksikköä vuodesta 1975 lähtien. Sen sijaan osuustoiminnallisten ja valtion omistamien ravintoloiden määrä väheni hieman. Valtion omistamiin luetetaan mm. kahden Alkon tytäryhtiön lisäksi hotelli- ja ravintolakoulut. Taulukon 3 eri sarak-

Taulukko 1. Anniskeluoikeudet oikeusluokittain ja hintaryhmittäin 31.12.1983

	A	B	yht.	muutos vuoden alusta
Erityishintaryhmä	43		43	+ 4
Ylempi hintaryhmä	462	5	467	+ 4
Perushintaryhmä	789	253	1 042	+ 18
Yhteensä	1 294	258	1 552	+ 26
Muutos vuoden alusta	+ 32	- 6	+ 26	

Taulukko 2. Anniskeluravintolat tyypeittäin ja hintaryhmittäin 31.12.1983

	lukumäärä	muutos vuoden alusta	keskim. asiakas- paikkoja/ ravintola	erityis	hintaryhmät		
					ylempi	perus pöytiin tarjoilu	itse- palvelu
Kaupunki- ja kokous- hotellit	59	+ 1	611	31	28	—	—
Lomahotellit	96	+ 2	246	—	58	37	1
Taajamahotellit	197	+ 2	253	—	130	64	3
A-ruokaravintolat	139	+15	162	8	83	44	4
B-ruokaravintolat	116	+ 5	75	—	4	110	2
Viihderavintolat	300	- 1	246	3	70	197	30
Olutravintolat	139	- 7	130	—	4	80	55
Kortteli- ja kantapaikat .	325	+ 5	126	—	17	226	82
Poikkeukselliset	181	+ 4	191	1	73	46	61
Yhteensä	1 552	+26	204	43	467	804	238

Taulukko 3. Anniskelusopimukset omistajaryhmittäin 31.12.1983 ja omistajaryhmien %-osuudet anniskelusopimuksista, asiakaspaikoista ja myynnistä vuonna 1983

	lukumäärä	muutos vuoden alusta	anniskelu- sopimuksista ¹	osuusprosentit asiakas- paikoista	ravintola- myynnistä
Yksityiset	820	+ 23	52,9	45,9	41,4
Osuustoiminnalliset . . .	443	- 2	28,5	30,3	36,6
Yhdistykset, kerhot kuntapohjaiset	204	+ 6	13,1	15,8	10,9
Valtio	85	- 1	5,5	8,0	11,1
Arctia Oy	32	- 1	2,0	4,0	6,0
Kantaravintolat	37	—	2,4	2,6	3,4
Liikenneravintolat . . .	7	—	0,4	0,4	0,5
Yhteensä	1 552	+ 26	100,0	100,0	100,0

¹ Osuudet vuonna 1975 olivat: yksityiset 45 %, osuustoiminnalliset 33 %, yhdistykset, kerhot, kuntapohjaiset 17 %, valtio 5 %.

keiden osuusprosenttien erot selittyvät sillä, että yksityisten omistamat ravintolat ovat kooltaan muita pienempiä. Anniskeluoikeuksia on viime vuosina myönnetty erityisesti yksityisten omistamille pienille ruokaravintoloille.

Vuoden 1983 keskimääräinen asiakaspaikkojen lukumäärä oli 316 765 (305 275 vuonna 1982). Kasvua edelliseen vuoteen oli 3,8 %. Ravintoloiden keskipinta-ala vuonna 1983 oli 204 asiakaspaikkaa (200 vuonna 1982).

Uusia keskioluen anniskelulupia myönnettiin kertomusvuonna 194 ja lopettaneita oli 176. Netto-lisäyksenä jäi 18 keskioluen anniskelulupaa. Kymmenen hakemusta hylättiin. Luvista 1 076 oli myönnetty maaseudun anniskelupaikoille. Lupien määrä on vuodesta 1971 lähtien aina viime vuoteen asti jatkuvasti vähentynyt. Kertomusvuoden lopussa oli voimassa 874 lupaa vähemmän kuin vuonna 1971. Vuoden 1983 päättyessä 81 kuntaa oli ilman keskioluen anniskelupaikkaa. Näistä 13 kunnassa ei ollut lainkaan annettu yleissuostumusta ja 59 kuntaa oli peruuttanut keskioluen anniskeluun tarvittavan

Taulukko 4. Alkoholin alaisen anniskelukulutuksen määrä, rakenne ja osuus kokonaiskulutuksesta vuonna 1983, 100 %:n alkoholina

	tuh. litraa	muutos %	osuus-% anniskelu- kulutuksesta	osuus-% juomaryhmän kokonais- kulutuksesta
Viinat	1 189	- 3,6	20,5	13,2
Muut väkevät juomat . .	744	- 6,0	12,9	16,0
Väkevät yhteensä	1 933	- 4,5	33,4	14,1
Viinit	264	- 1,3	4,6	7,3
Long drink -juomat . . .	393	- 7,8	6,8	42,0
Vahva olut	3 139	+ 3,6	54,2	57,5
Keskiolut	58	- 12,9	1,0	0,8
Miedot yhteensä	3 854	+ 1,8	66,6	22,5
Kaikki yhteensä	5 787	- 0,4	100,0	18,8

Keskiolutlain alainen keskioluen anniskelukulutus 100 %:n alkoholina oli 1 332 000 litraa, eli kulutus laski 3,6 % edelliseen vuoteen verrattuna.

yleissuostumuksen.

Keskiolutlain 28. §:n mukaan keskioluen anniskelulupa voidaan myöntää yksityiselle tai yhteisölle, jolla harkitaan olevan tarvittavat edellytykset ja vaadittava luotettavuus. Lupia ei myönnetä hoidoltaan heikoimmille ja järjestyksenpidoltaan

vaikeille ravitsemisliikkeille. Suurissa väestökeskuksissa sijaitseviin, huoltoaseman yhteydessä toimiviin liikkeisiin anniskelulupa myönnetään vain erityisistä syistä. Jos hakijan ja liikepaikan on katsottu täyttävän nämä edellytykset, lupa on annettu ilman tarveharkintaa.

Taulukko 5. Alkoholijuomien kokonais- ja anniskelukulutuksen muutokset vuosina 1973–83, %

	kokonais- kulutus	AlkoL:n alainen anniskelukulutus	OlutL:n alainen anniskelukulutus
1973	+ 9,9	+ 4,9	– 2,3
1974	+ 15,4	+ 11,6	– 1,5
1975	– 3,9	– 2,7	– 15,6
1976	+ 1,9	– 0,4	+ 1,8
1977	+ 1,4	– 1,4	+ 0,6
1978	– 2,4	+ 2,7	– 1,5
1979	+ 0,1	+ 5,3	– 1,0
1980	+ 1,9	+ 2,8	– 3,0
1981	+ 1,6	– 0,5	– 3,7
1982	– 0,3	+ 0,9	– 9,2
1983	+ 1,1	– 0,4	– 3,6

Vuodenvaihteessa 167 keskioluen anniskelupaikassa oli yrittäjä sitonut anniskelun ruoan tarjoiluun. Keskioluen anniskelupalkkio oli näissä tapauksissa pulloa kohden enintään 60 penniä suurempi kuin muissa keskioluen anniskelupaikoissa.

Anniskelukulutus

Alkoholilain alainen anniskelukulutus kääntyi edellisen vuoden lievästä noususta vähäiseen laskuun, vähennystä oli 0,4 % edelliseen vuoteen verrattuna. Kolmanneksittain tarkasteltuna kulutuksen muutos jakaantui siten, että kulutus kasvoi tammi-huhtikuussa 0,4 % ja touko-elokuussa 1,7 %, kulutus väheni syys-joulukuussa 3,2 %.

Juomaryhmittäin tarkasteltuna ainoastaan vahvan oluen kulutus kasvoi lähinnä lämpimän ja kauniin kesän ansiosta (taulukko 4). Osaltaan oluen kulutuksen kasvuun vaikutti myös long drink -juomia valmistavan panimon lakko kesällä. Edellisenä vuonna nousuun kääntynyt long drink -juomien kulutus väheni kertomusvuonna 7,8 %.

Alkoholilain alaisen anniskelun osuus kokonaiskulutuksesta

oli 18,8 %. Keskiolulain alaisen anniskelukulutuksen osuus oli 4,3 %, joten anniskelukulutuksen osuus kokonaiskulutuksesta oli 23,1 %. Alkoholilain alaisen anniskelukulutuksen kotimaisuusaste on pysynyt vuodesta toiseen vakaana, vuonna 1983 se oli 87 %.

Taulukossa 5 on esitetty alkoholijuomien kokonais- ja anniskelukulutuksen muutokset vuosina 1973–83. Kokonaiskulutus on vuodesta 1974 lähtien, kymmenessä vuodessa, kasvanut vain noin prosentin verran. Yksityiset kulutusmenot ovat samana aikana kasvanut 22 %. Alkoholilain alaisen anniskelun muutosprosentteissa heijastuvat taloudelliset suhdanteet. Alkoholilain alainen anniskelukulutus on kasvanut kymmenessä vuodessa 6,5 %. Kapasiteetti on kasvanut samana aikana yhtä paljon, eli ravintolakohtainen kulutus on keskimäärin pysynyt ennallaan. Keskiolulain alainen anniskelukulutus on kymmenessä vuodessa vähentynyt lähes kolmanneksella, anniskelulupien määrä puolestaan on samana aikana vähentynyt viidenneksellä.

Alkoholijuomien anniskeluhintoja korotettiin vuonna 1983 seu-

raavasti. Alkoholijuomien vähittäismyyntihintoja korotettiin 16.12.1982. Samanaikaisesti nousivat mallasjuomien, long drink -juomien ja siiderin anniskeluhinnat. 18.1.1983 nousivat muiden alkoholijuomien anniskeluhinnat vastaavalle tasolle. Kun nämä korotukset otetaan huomioon, nousivat anniskeluhinnat keskimäärin 10,0 %. 1.6.1983 nousi liikevaihtovero 14 %:sta 16 %:iin. Alkoholijuomien vähittäismyyntihintoja korotettiin samanaikaisesti keskimäärin 2,4 % ja anniskeluhintoja keskimäärin 3,0 %. 21.10.1983 vähittäismyyntihintoja korotettiin keskimäärin 5 %, samalla nousivat mallasjuomien, long drink -juomien ja siiderin anniskeluhinnat. 1.11.1983 nousivat muiden alkoholijuomien anniskeluhinnat. Kun otetaan huomioon nämä loka- ja marraskuussa tehdyt korotukset, nousivat alkoholijuomien anniskeluhinnat keskimäärin 5,8 %. Viime vuonna anniskeluhinnat nousivat vuositasolla keskimäärin 14 % edelliseen vuoteen verrattuna.

Alkoholijuomien kulutus 100 %:n alkoholina asiakaspaikkaa kohti väheni 4 % (taulukko 6). Kulutuksen jakautumisessa tyypeittäin ei ollut olennaista eroa edelliseen vuoteen verrattuna. Asiakaspaikkojen osuus tyypeittäin pysyi myös lähes ennallaan. Asiakaspaikkakohtainen kulutus oli suurinta olutravintoloissa sekä kortteli- ja kantapaikoissa. Niiden osuus koko anniskelukulutuksesta oli 38 % ja asiakaspaikoista 19 %. Muun muassa tästä syystä myöntämispolitiikan painopiste on ollut alkoholipoliittisesti suotavimmissa pienissä karahviviinioikeuksin toimivissa ruokaravintoloissa. Olut- ja kortteliravintoloissa mietojen juomien osuus on melko suuri, 78 % ao. ryhmien kokonaiskulutuksesta. Koko alkoholilain alaisesta anniskelukulutuksesta mietojen

Taulukko 6. Anniskelukulutus 100 %:n alkoholina asiakaspaikkaa kohti sekä kulutuksen juomaryhmittäinen jakautuma ravintolatyypeittäin vuonna 1983

	kulutus/ asiakas- paikka litraa	muutos 83/82 %	tyypin %-osuus kokonais- kulutuk- sesta	tyypin %-osuus asiakas- paikoista	kulutuksen %-jakautuma juomaryhmittäin		
					väkevät juomat	viinit	mallas- ja long drink -juomat
Kaupunki- ja kokous- hotellit	14	+ 1	9	13	50	11	39
Lomahotellit	8	- 5	3	8	55	5	40
Taajamahotellit	16	- 5	14	15	47	3	50
Ruokarav., A-oik. . . .	15	- 2	5	8	25	14	61
Ruokarav., B-oik. . . .	10	- 13	2	3	—	17	83
Viihderavintolat	20	- 3	26	23	39	3	58
Olutravintolat	46	- 0	14	6	11	3	86
Kortteli- ja kantap. . .	33	- 1	24	13	28	3	69
Poikkeukselliset	6	- 2	3	11	38	8	54
Yhteensä	18	- 4	100	100	33	5	62

juomien osuus on lähes 67 %.

Ravintolamyynnissä 20 eniten myytyä alkoholijuomaa olivat vuonna 1983 (kun mallasjuomat on jätetty pois):

	litraa
Gin Long Drink	7 146 762
Dry Vodka	1 439 249
Koskenkorva	864 507
Karahvipunaviini	400 140
Kolmen leijonan Whisky	395 133
Cider	298 768
Dry Silver Gin	273 212
Karahvivalkoviini	238 151
Cognac Monopol	221 120
Bacardi Carta Blanca	156 330
Gin	148 970
Ron Cabana	137 993
Jaloviina*	128 036
Egri Bikavér	68 915
Jaloviina***	62 649
Finlandia Elysée n:o 1	62 305
Liebfraumilch	60 308
Ballantine's Whisky	55 728
Jugoslovanski Rizling	55 384
Carillo	49 226

Koko alkoholilain alaisesta anniskelukulutuksesta edustaa 20 eniten myytyä lajia 87,3 %:a (pl. olut). Eniten myytyjen lajien joukko on pysynyt vuosittain jokseenkin muuttumattomana. Tasmälleen samat lajit ovat olleet suosituimpia jo kahden aikaisemman vuoden aikana, joidenkin sijoitus on vain muuttunut. Dry Vodka on yhä viinoista suosituin. Sen menekki on kuitenkin laskenut edellisestä vuodesta lähes 215 000 litraa. Koko viinaryhmän kulutus on laskenut. Kuitenkin Koskenkorvan kulutuksen kasvu jatkuu. Kertomusvuonna lisäystä oli yli 156 000 litraa. Sekä Karahvipunaviini että Karahvivalkoviini ovat nousseet eniten myytyjen lajien listalla yhden askeleen. Karahviinit ovat edelleen ryhmiensä eniten myytyjä lajeja. Karahvipunaviinin osuus punaviinien anniskelukulutuksesta oli 51,0 %, Karahvivalko-

viinin osuus valkoviineistä 41,7 % ja Karahviroseeviinin osuus roseeviineistä 45,6 %. Yhteensä karahviinien osuus mietojen viinien anniskelusta oli 47,0 %.

Jos kulutus muutetaan 100 %:n alkoholiksi, vaihtavat ravintolamyynnin menekkilajeista kaksi eniten myytyä lajia paikkaa. Dry Vodka:n kulutus on tälöin 648 000 litraa ja Gin Long Drinkin 393 000 litraa. Alkoholilain alaisten anniskeluravintoloiden mallasjuomien kulutus oli yli 60 milj. litraa. Muutettuna 100 %:n alkoholiksi kulutus oli 3 197 000 litraa; tämä on 55 % koko alkoholilain alaisesta anniskelukulutuksesta.

Anniskeluravintoloiden myynti

Ravintoloiden myynti kasvoi kertomusvuonna 12,9 % eli 0,3 prosenttiyksikköä vähemmän kuin edellisenä vuonna. Koska

arvioitu tarjoiluhintojen kasvu oli kertomusvuonna 12,1 %, jäi anniskeluravintoloiden myynnin volyymikasvu puoleen prosenttiin. Kapasiteetin kasvusta johtuen ravintolakohtainen myynnin volyymi laski noin yhden prosentin (taulukko 7).

Ruokaravintoloiden osuus myönnettyistä oikeuksista on jatkuvasti lisääntynyt, ja osaksi tämän vuoksi ruokamyynnin osuus ravintoloiden kokonaismyynnistä on vähitellen kasvanut; kertomusvuonna osuus oli 34,4 %.

Kokonaismyynti ravintolaa kohden oli kertomusvuonna keskimäärin 3,32 miljoonaa markkaa.

Ravintolatyypeittäin tarkasteltuna ruokamyynnin osuus kokonaismyynnistä oli B-ruokaravintoloissa suurin, keskimäärin 71 % (taulukko 8). Oluen myynnin osuus oli suurin olutravintoloissa eli 53 % kokonaismyynnistä. Muiden alkoholijuomien osuus oli suurin taajamahotelleissa ja viihderavintoloissa eli 37 % kokonaismyynnistä. Kokonais-

myynti asiakaspaikkaa kohden kuukaudessa oli suurin olut- ja ruokaravintoloissa. Asiakaspaikkakohtainen myynti kasvoi eniten olutravintoloissa, joiden määrä kasvoi vain kahdella. Lomahotelleissa asiakaspaikkakohtainen myynnin määrä on edelleen tyytetytjen ravintoloiden pienin. Toisaalta hotellien ja viihderavintoloiden keskimääräinen koko on selvästi keskiarvoa suurempi, mikä laskee asiakaspaikkakohtaista myyntiä. B-ruokaravintoloiden myynnin kasvu asiakaspaikkaa kohden kuukaudessa oli vähäisin, mikä selittyy kapasiteetin kasvulla; B-ruokaravintoloiden kokonaismyynti kasvoi kertomusvuonna 38 %.

Ravintoloiden liiketaloudellista seuranta on toteutettu kuusi vuotta, ja kertomusvuonna uusittiin tiedonkeruulomake ja järjestelmän ohjeistus. Seurannassahan ravintolat toimittavat liiketaloudellista tietoa Alkoon ja saavat palauteraporttina omat käsitellyt tietonsa sekä vastaavat

Taulukko 7. Anniskeluravintoloiden myynti tileittäin vuonna 1983

	kaikki ravintolat Mmk	muutos 83/82 %	osuus-% kokonais- myynnistä
Alko	1 591,26	+ 9,8	30,1
Olut	1 383,59	+ 17,9	26,1
Ruoka	1 823,27	+ 12,6	34,4
Muu myynti	497,08	+ 10,8	9,4
Yhteensä	5 295,20	+ 12,9	100,0

Taulukko 8. Anniskeluravintoloiden myynnin jakauma tyypeittäin ja myynti asiakaspaikkaa kohti kuukaudessa vuonna 1983

	myynnin tileittäinen %-jakauma				kuukausimyynti/asiakaspaikka 83/82	
	Alko	olut	ruoka	muu myynti	mk	±%
Kaupunki- ja kokoushotellit . . .	32	12	48	8	1 942	+ 11,9
Lomahotellit	28	11	50	11	1 127	+ 7,3
Taajamahotellit	37	21	31	11	1 314	+ 6,5
Ruokarav., A-oik.	19	17	58	6	2 065	+ 9,1
Ruokarav., B-oik.	7	17	71	5	1 881	+ 0,6
Viihderavintolat	37	29	23	11	1 369	+ 9,6
Olutravintolat	21	53	19	7	2 244	+ 12,5
Kortteli- ja kantapaikat	31	39	21	9	1 874	+ 10,7
(Poikkeukselliset	25	22	41	12	1 023	+ 12,6)
Keskimäärin	30	26	34	10	1 589	+ 9,3

yhteenvedotiedot samantyyppisistä ravintoloista. Ravintolaseurannassa on ollut mukana 200 toimipaikkaa.

Anniskelun valvonta

Alkoholilain ja keskiolutlain alaisiin anniskelupaikkoihin kohdistuneiden valvontatoimenpiteiden määrä väheni hieman kertomusvuonna edelliseen vuoteen verrattuna (taulukko 9). Yleisimmät toimenpiteisiin johtaneet syyt olivat päihytyneille anniskelu ja se, että päihytyneiden sallittiin oleskella anniskelupaikassa. Alaikäisille anniskelua todettiin yhdeksässä keskiolutlain ja 11 alkoholilain alaisessa anniskelupaikassa.

Kertomusvuonna laadittiin ohjekirjanen, johon on kerätty asiakasta koskevat anniskelumääräykset. Kirjanen on jaossa Alkon myymälöissä. Tarjoilijan ja asiakkaan väliset erimielisyydet johtuvat usein siitä, että asiakkaat eivät tunne anniskeluohjeita.

Anniskelumääräysten perimmäinen tarkoitus on alkoholilain periaatepykälän mukainen haittojen ja vaurioiden minimoiminen. Edelleen alkoholilaissa on yksityiskohtaisia määräyksiä esimerkiksi alaikäisille ja päihytyneille anniskelusta, anniskelujaoista jne. Alkoholilain perusteella Alkon, pääasiassa kansanedustajista koostuva, hallintoneuvosto antaa yksityiskohtaisempia määräyksiä. Määräysten tavoitteena on asiakkaan itsensä ja hänen ympäristönsä suojelu varsinkin, kun anniskelu tapahtuu julkisesti. Anniskelumääräyksillä pyritään ehkäisemään ennalta mahdolliset järjestyshäiriöt ym. epäkohdat säätelemällä mm. anniskeltavien juomien määrää ja laatua. Määräyksillä halutaan taata asiakkaan oma turvallisuus niin ravintolassa kuin kotimatkallakin sekä myös muiden asiak-

Taulukko 9. Valvontatoimenpiteet alkoholilain ja keskiolutlain alaisissa anniskelupaikoissa vuosina 1982 ja 1983

	AlkoL:n alaiset		OlutL:n alaiset	
	1982	1983	1982	1983
Lopulliset peruutukset	1	—	5	5
Määräaikaiset anniskelu- kiellot	14 ¹	4	45	48
Anniskelukorvauksen me- nettämiset määräajalta . . .	2	1	—	—
Varoitukset	61 ²	61	70	61
Kirjeet	84	64	25	16
Ylihinnan takaisinperinnät	2	6		
Yhteensä	164	136³	145	130

¹ Näistä yksi oli väkevien juomien anniskelukiello, ja yhteen liittyi lisäksi anniskelukorvauksen menetys yhden viikon ajalta.

² Näistä yhteen liittyi ilmoitus, ettei Alko tule toistaiseksi 1.1.1983 alkaen puoltamaan ravintolalle jatkoaikaa kello 2:een.

³ Viiteen toimenpiteeseen liittyi velvoite anniskella alkoholijuomat osassa ravintolaa tai osan aikaa pöytiin (1982 kolmeen).

Taulukko 10. Ravintolahenkilökunta keskimäärin vuonna 1983

	lukumäärä keski- määrin	muutos 83/82	
		luku- määrä	%
Hovimestarit	1 410	+ 17	+ 1,2
Tarjoilijat ja tarjoilijaharjoittelijat	9 225	+ 238	+ 2,6
Vahtimestarit	2 603	+ 20	+ 0,8
Baarimestarit ja kassanhoitajat	3 836	— 5	— 0,1
Keittiöhenkilökunta	8 149	+ 157	+ 2,0
Soittajat ym. esiintyjät	788	— 45	— 5,4
Muu henkilökunta	1 598	— 67	— 4,0
Ravintolahenkilökunta yhteensä	27 609	+ 315	+ 1,2
 Majoitushenkilökunta	 2 799	 + 418	 + 17,6
Johtajat	1 037	— 3	— 0,3
Konttorihenkilökunta	739	+ 19	+ 2,6
 Vakinainen henkilökunta yhteensä	 32 184	 + 749	 + 2,4
 Osa-aikahenkilökunta	 2 771	 + 186	 + 7,2

kaiden turvallisuus.

Anniskelumääräyksillä ei kuitenkaan pelkästään vähennetä alkoholin aiheuttamia haittoja, vaan niillä on pidemmällä tähtäi-

mellä myös asennekasvatukseen liittyviä tavoitteita. Anniskeluohjeilla pyritään haittojen minimoimiseen ja kuluttajavalitustukse-

maan myös viihtyisyys ravinto-
loissa. Ohjeet antavat tarjoilijoil-
le epäkohtien ehkäisemiseksi
eräitä oikeuksia ja velvollisuuksia,
mutta ne takaavat myös asi-
akkaille lähinnä kuluttajansuo-
jaan liittyviä oikeuksia.

Anniskelun hoitoon liittyvät
kysymykset olivat kertomusvuon-
na erityisesti esillä Uudellamaa-
lla. Uudenmaan lääninhallitus
järjesti useita anniskelun valvon-
taa koskevia neuvottelutilaisuuksia.
Marraskuussa Helsingin po-

liisilaitos suoritti tehostettua val-
vontaa. Mukana tarkastuksilla
oli myös Alkon tarkastajia sekä
kunnallinen alkoholitarkastaja.
Valvontatulosten mukaan annis-
kelun hoito Helsingin anniskelu-
paikoissa oli tyydyttävää pa-
rempi.

Ravintolahenkilökunta

Vuonna 1980 alkanut alkoholi-
lain alaisten anniskelupaikkojen
henkilökunnan määrän kasvu

jatkui kertomusvuonnakin. Vaki-
naisen henkilökunnan lukumäärä
lisääntyi 749 henkilöä eli 2,4 %
edelliseen vuoteen verrattuna
(+0,3 % vuonna 1982). Toimi-
ryhmittäin tarkasteltuna varsi-
naisen ravintolahenkilökunnan
määrä kääntyi nousuun, lisäystä
oli 315 henkilöä eli 1,2 % (-0,3
% vuonna 1982). Ainoat ryhmät,
joissa vähennystä oli merkittä-
västi, olivat esiintyjät sekä ns.
muu henkilökunta (taulukko 10).

Juhani Hakala

AlkoholiPOLITIikka-

lehdelle tiedonjulkistamispalkinto

Alkoholipolitiikka-lehti ja sen tekijät päätoimittaja Jorma Simpura ja toimitussihteeri Matti Virtanen olivat valtion tämänvuotisten tiedonjulkistamispalkintojen saajien joukossa. Opetusministeri Kaarina Suonio jakoi palkinnot maanantaina 9.4.

Palkinnon perustelu kuuluu seuraavasti: "Lehden nimi Alkoholipolitiikka viittaa kohtalaisen kapeaan alueeseen, mutta lehden sisältö, niin tutkimuselosteet kuin erityisesti käyty keskustelu, katselee elämistä ja yhteiskuntaa tuoreesta ja yllättävästäkin perspektiivistä. Mainittakoon esimerkiksi suomalaista humalaa sekä alkoholin ja luovuuden välistä yhteyttä luodanneet kirjoitukset. Jorma Simpura ja Matti Virtanen ovat lisäksi ansioituneet tiedonjulkistajina myös omissa nimissään."

POLITIikka

Suomen Valtiotieteellisen
yhdistyksen julkaisu

Published quarterly by the
Finnish Political Science
Association

Päätoimittaja · Editor in Chief

Hannu Nurmi **921-645 390**

Toimitussihteeri · Managing Editor

Matti Wiberg **921-645 386**

Osoite · Address

Turun yliopisto
Yleinen valtio-oppi
Kasarminkatu 6 rak. 24
SF-20500 TURKU 50
Finland

Tilaus- ja osoiteasiat

Pirkko Hakovirta **931-553 174**
Käpytie 18
33180 TAMPERE 18